

TEBLİĞ VE İRŞAT ERLERİNİN YOL HARİTASI

Zeki SAYAR | Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Son tahlilde insanı reşit kılma yani iman ve davranışlar açısından en olgun konuma getirme projesi olan İslam'ın insanlara ulaştırılıp anlatılmasına özel ifadesiyle tebliğ diyoruz. Bu yönü ile tebliğ İslami bir kavramdır ve dayanağı Kur'an'dır. "İlahî mesajların ortaya konulması" diye de tanımlayabileceğimiz tebliğ olgusu, bunların açıklanması demek olan "tebyin" ile birlikte peygamberlik (risalet) görevinin temel unsurlarını oluştururlar. (Maide, 5/67.)

İslami hakikatlerin ortaya konulması tabii olarak davet aşamasını getirir. Bu aşamada hedef kitle, ilahî kaynaktan alınıp ortaya konulan mesajları dinleyip anlamaya ve yürekten kabullenip hayata uygulamaya çağrılır. İşte ilahî mesajların insanlar tarafından kabul edilip uygulanmasını, hayata yansıtılmasını mümkün kılacak, onları dinî hakikatlere yönlendirme amaçlı faaliyetlere din hizmeti diyoruz.

Her Müslüman inandığını yaşayıp, öncelikle hayat tarzıyla, sonra doğru bildiği hakikatleri uygun yer zaman ve üslupta başkalarına aktarmakla görevlidir. Ancak Kur'an, ilahî mesajların hedef kitleye ulaştırılıp açıklanması işini gündelik hayatını yaşayan sade insanların yapıp edebileceklerine bırakmaz, konuyu özel bir uzmanlık alanı olarak görür. (Âl-i İmran, 3/104.) Toplum içinde, insanları

içine düşecekleri yanlış tutum ve yönelişlere karşı uyaracak, doğruyu gösterecek özel uzmanlık sahibi kişi ve grupların bulundurulması Kur'anı bir ilkedir. Bu da her şeyden önce bilgili ve liyakatli olmayı gerektirir. İyi bilinmeyen bir hususun başkalarına doğru anlatılması söz konusu değildir. Aksine tutum, insanlara yol göstermek yerine onlarda zihin bulanıklığına sebep olabilir. Dinin asli çizgisinden çıkmadan kuşaktan kuşağa yaşanarak özümsemesi için özel bir ihtimamın gerekli olduğu şüphesizdir. Bu önemli görev öncelikli olarak peygamberler, sonrada onların "vârisleri" konumundaki ulemanın omuzlarında yürütülmüştür. "Âlimler peygamberlerin varisleridir." hadisi bu durumu yansıtmaktadır. Bilenlerle bilmeyenlerin bir olmayacağını (Zümer, 39/9.), Allah'tan gereğince ancak âlimlerin korkacağı (Fatır, 35/28.)'ni vurgulayan ilahî mesajlar da toplumların kıvamı ve terakkisi noktasında bilginin merkezi bir konumda olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı gerçek Nebevi hatırlatmalara da konu olmuştur. Bunlardan biri şu hadis-i şerifte dile getirilmiştir: "Toplumda iki sınıf insan vardır; eğer bunlar iyi olursa bütün toplum iyi olur; bozuk olursa bütün toplum bozulur. Bunlar yöneticiler ve âlimlerdir." (Temmâm b. Muhammed, el-Fevâid, II, 197.) Rasulüllah bu ifadeleriyle sağlıklı bir toplumun oluşmasında âlimlerin sorumluluğuna özel vurgu yapmıştır. İlk vahyin bütün insanlara

okumayı emretmiş olması da bu bakımdan oldukça anlamlıdır. (Alak, 96/1-5.) Toplumda önderlik yapacak kişilerin yeterli ilmi donanıma sahip olmalarının yanında manevi altyapı ile de donanımlı olmaları beklenir. Kur'an-ı Kerim'de bu ilkeye şöyle işaret edilmektedir: "Ey bürünüp sarınan (Peygamber!) Kalk ve (insanları) uyar. Rabbini yücelt. Elbiseni temiz tut. Şirkten uzak dur." (Müddessir, 74/1, 2, 3, 4, 5.) Müfessirlerin büyük çoğunluğu ayetteki "elbise"nin mecazen "kalp, nefis, ahlak" gibi manalar taşıdığını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla "elbiseni temizle" ibaresi mecazen "ahlakımı güzelleştir ve iç dünyanı arındır" anlamını da ifade eder. Bu manası ile ayet Peygamberimiz'in örnekliğinde insanlara dini rehberlikte bulunan kimselerin ahlaki ve manevi bakımdan da temiz ve donanımlı olmasının gereğine işaret etmektedir. Söylenen sözlerin muhataplar üzerinde etkili olmasında da bu nitelik vazgeçilmez bir unsurdur.

Dinî ve ahlaki ilkeler anlatılırken, asla şahsiyet yapılmadan, söylemlerde kişileri hedef almadan anlaşılır, uyarıcı ama asla korkutup ümitsizliğe sevk etmeyen samimi bir üslup ve tavır sergilenmelidir. Dinî rehberlikte bulunan kişinin temel yaklaşım noktası sevgi ve içtenlik olmalıdır. Onun düşünce dünyasında ötekileştirme asla yer bulmamalıdır. İnsanın bulunduğu her yer bir bakıma tebliğ ve irşat alanı olarak görülmelidir.

Kin, nefret, haset, çekememezlik gibi kalbi hastalıklar bir şeyler anlatmak isteyen kimsenin yüreğine yol bulamamalıdır.

Yaşadığımız süreçte insanlığın karşı karşıya olduğu problemler irşat ve tebliğ görevini daha da önemli hâle getirmiştir. Zulmün, ahlaksızlığın gözyaşının ötekileştirmenin âdeta hayat tarzına dönüştüğü bir dünyada yaşıyoruz. Bu olumsuz durum, insanlar arası iletişimin görünmez en büyük engeli ile karşı karşıya olduğumuz anlamına geliyor. Bu engeli aşmada insan sevgisi, merhamet, paylaşma kültürü, ötekinin hak ve hukukuna saygı gibi tamamen insani duygular gelişip serpilemez; kurumaya yüz tutar. Korku, zulüm, ümitsizlik, çaresizlik, gözyaşı ve sömürü artarak sürüp gider. İşte bu noktada din gönüllüsü ideal bir figür olarak zihnimizde canlanıyor. Hz. Peygamber'in örneklik ve öncülüğünde suret bulan bu kavrama can verecek yürekli ve fedakâr insanlardır kastettiğimiz. Bunların sayısını yeterli düzeye çıkarabilmemiz hâlinde toplumsal akışın nasıl değişeceği, doğrunun, güzelin ve fedakârlığın nasıl yapıcı bir güç olarak rol oynayacağı görülecektir. Yeter ki "İslam'ın her zaman ve zeminde herkesi kuşatan ve herkese çok yönlü ilham veren çağrısını ulaştırmak için anlaşılabilir güncel bir dille tebliğ" gerçekleştirilebilsin. (V. Din Şurası Sonuç Bildirgesi, mad. 7'den)

Tebliğ ve davetin olmazsa olmaz şartı sırf Allah rızasını gözetmek (ihlas) ve içtenlikle gayrettir. Söz ve davranışlardaki içtenlik söylenen sözlerin etkili ve tesirli olmasının yanında Allah katında karşılık bulmasında da çok önemlidir. Topluma, manevi rehberleri bu vasıflarıyla da örnek olacaklardır. Sözleri ile tutum ve davranışları çelişmeyecektir. Samimiyetlerine gölge düşürecek her türlü şaibeden uzak durmalıdırlar.

Kendilerinin yapmadığı şeyleri insanlardan istemeyeceklerdir. Hazreti peygamber söylediği şeyleri önce kendisi yapıp, sonra insanlara emrettiğini hep göz önünde bulunduracaklardır. Bu, hakikati insanlara kabul ettirmenin temel ilkesidir ki hakikati sözle ifade etmekten çok daha etkilidir. Şüphesiz en etkili olanı ise söz ve davranış birliğidir. Buna dikkat etmemek amaca ulaşmayı engelleyeceği gibi, Kur'an'ın tehditkâr ifadesine de muhatap kılar: "Ey iman edenler, yapmayacağınız şeyleri için söylüyorsunuz." (Saff, 61/2.)

Topluma dinin emir ve yasaklarını anlatan, tebliğ ve irşat faaliyetlerinde bulunan kişiler her şeyden önce konunun emanetçileri olarak sorumluluklarının bilincinde olmakla görevli bulunuyorlar.

Sabırlı ve azimli olmak da tebliğ görevinde başarının gerektirdiği kritik yönelişlerinden biridir. Hedefe ulaşmada her mümin için tarif edilmiş ahlaki bir görev olan plan, azim, sabır ve son noktada Allah'a dayanıp güvenmek tutumu (Âl-i İmran, 3/159.) hakka davet erinin elbette vazgeçilmezleri arasında yer alacaktır. Her alanda olduğu gibi irşat ve tebliğde de başarılı olabilmek için karşılaşılan zorluklara, sıkıntılara sabır göstermek gerekir. Asla yılgınlık ve irade zafiyeti göstermeden azim ve kararlılıkla zorlukların üstesinden gelmeye çalışılmalıdır. Rasulüallah'ın peygamberlik görevini yerine getirir-

ken sergilediği bu yöndeki tutum her irşat adamının sürekli göz önünde bulundurması gereken temel bir ilke olmalıdır. İslam peygamberine karşı müşriklerin uyguladığı fiili, psikolojik ve ekonomik her türlü baskı onu yıldırnamış ise bu onun Allah'ın yardım ve desteği ile gösterdiği azim ve sebatın bir sonucudur. Bu vesile ile İslami söylemde sabrın sadece karşılaşılan olumsuzluklara karşı direnmek olmadığını, bunun yanında dinin emirlerini yaşama, ibadetlere devam, haramlardan sakınma konularında nefsin göstereceği her türlü dirence karşı koymak olduğunu hatırlatmak anlamlı olacaktır.

Tebliğ ve irşatta önemli köşe taşlarından biri de muhataba karşı takınılan tavır ve üslubun yumuşak ve cezbedici olması, kırıcı ve incitici olmaktan sakınılmasıdır. Kur'an-ı Kerim Hz. Peygamber'e davetin şeklini yumuşak, kırıcı olmayan bir üslup yanında hikmet ve güzel öğütle birlikte delile dayanan ikna edici bir tartışma yöntemi olarak ifade etmektedir. (Nahl, 16/125.) Hz. Musa ile kardeşi Harun'un Firavuna gönderilirlerken ona, "haddini aşmış" olan Firavun'a karşı bile yumuşak bir dil kullanması yönündeki uyarı (Taha, 20/43-44.) dikkatten kaçırılmamalıdır. Nitekim Rasulüallah da bu yönlendirmeye paralel olarak bütün kaba ve çirkin davranışlarına rağmen müşriklere yumuşak dil kullanmıştır: "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi." (Âl-i İmran, 3/159.)

Topluma dinin emir ve yasaklarını anlatan, tebliğ ve irşat faaliyetlerinde bulunan kişiler her şeyden önce konunun emanetçileri olarak sorumluluklarının bilincinde olmakla görevli bulunuyorlar. Bu kutsal görev zor ama bir o kadar da yüceltici. ■